

ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ, ਜੋ
ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਦੀਪ - ਅਪੀਲੈਂਟ
ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, - ਜਵਾਬਦਾਤਾ

Crl. ਏ. ਨੰਬਰ 2351/2004 ਦਾ ਐਸ. ਬੀ.
ਸੀ. ਆਰ. ਐਲ. ਏ. ਨੰਬਰ 189/2005 ਦਾ ਐਸ. ਬੀ.

8 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2008

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872-ਐੱਸ. 114 ਆਈ (ਜੀ)-ਨਾਰਕੋਟਿਕ ਸੀ ਡਰੱਗਜ਼ ਇੱਕ 'ਡੀ/ਸਾਈਕੋਟ੍ਰੋਪਿਕ ਸਬਸਟੈਂਸ ਐਕਟ, 1985 - ਐੱਸ. 15-1985 ਐਕਟ ਦੇ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ-ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਨ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬੈਲੀਆਂ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ - ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਜਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ - ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਅਨੁਮਾਨ ਕੱਢਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਗਵਾਹ - ਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬੈਲੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਕੋਲ ਬੈਗਾਂ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਸੀ।

(ਪਰਾ 13)

ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਜਾਂਚਕਰਤਾ) ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੋਹਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ. ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪਾਰਸਲ ਨੂੰ ਕੈਮੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਸੀਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੈਮੀਕਲ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੈਪਲ ਪਾਰਸਲ 5 ਸਤੰਬਰ, 2000 ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਿਕਵਰੀ 2 ਸਤੰਬਰ, 2000 ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੈਪਲ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ

ਬਾਅਦ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੈਪਲ ਪਾਰਸਲ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ।

(ਪਰਾ 15)

ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 114 (ਜੀ) ਤਹਿਤ ਉਲਟਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਜ਼ਿਰਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਪਰਾ 17)

- (2) . ਰਾਣਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸੀ.ਆਰ. ਏ. ਨੰਬਰ 2351-2004 ਦਾ ਐਸ.ਬੀ.
- (3) ਐਸ. ਚਾਹਲ, ਸੀਆਰ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ। ਏ. ਨੰਬਰ 189-2005 ਦਾ ਐਸ.ਬੀ.

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੰਜਰੀ ਨਹਿਰੂ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਰਾਜ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ, ਜੇ.

(1) ਇਹ ਫੈਸਲਾ 31 ਅਗਸਤ, 2004 ਨੂੰ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ/ਅਦੋਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2351- 2004 ਦੀ 2004 ਦੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਦੀਪ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 2005 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. ਜੱਜ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਰਟ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਦੀਪ ਅਤੇ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 10-10-10 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ 6-6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੋਰ ਸਖਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਨਾਰਕੋਟਿਕ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਸਾਈਕੋਟ੍ਰੋਪਿਕ ਸਬਸਟੈਂਸ ਐਕਟ, 1985 ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ (ਸੰਖੇਪ ਲਈ, 'ਐਕਟ')।

(2) ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, 2 ਸਤੰਬਰ, 2000 ਨੂੰ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਥਾਣਾ ਡੇਹਲੋ, ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਗਸ਼ਤ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਕਿਲਾ ਰਾਏਪੁਰ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਫੱਲੋਵਾਲ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਮੋਹਨ ਦਾਸ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਪਿੰਡ ਫੱਲੋਵਾਲ ਦੇ ਚੁਰਾਹੇ 'ਤੇ ਨਾਕਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.ਆਈ. ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ। ਸਵੇਰੇ 7 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਨੰਬਰ ਪੀ.ਬੀ.-03 ਈ-3531 ਪਿੰਡ ਪੱਖੋਵਾਲ ਵਾਲੀ ਸਾਈਡ ਤੋਂ ਆਇਆ। ਉਕਤ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਰੁਕਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਅਤੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਦੀਪਾ ਦੱਸਿਆ, ਜਦਕਿ ਟਰੱਕ ਚਾਲਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਬਿੱਲੂ ਦੱਸਿਆ। ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਡੀਐਸਪੀ ਵਿਜੇ ਸ਼ਰਮਾ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ। ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸੀ। ਟਰੱਕ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ 'ਤੇ 13 ਬੋਰੀਆਂ ਭੁੱਕੀ ਸਮੇਤ ਸੱਚੇ ਕੇਕ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਰ ਭੁੱਕੀ ਦੇ ਥੈਲੇ ਦਾ ਸਮਾਨ 30 ਕਿਲੋ ਨਿਕਲਿਆ। ਹਰੇਕ ਥੈਲੇ ਵਿੱਚੋਂ 250 ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਦੋ ਨਮੂਨੇ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਸਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਥੈਲੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਪਾਰਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਪਾਰਸਲਾਂ ਨੂੰ ਸੀਲ ਜੇ.ਐਸ. ਵਰਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਮੋਹਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਟਰੱਕ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਪਾਰਸਲ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, — ਰਿਕਵਰੀ ਮੀਮੋ ਰਾਹੀਂ। ਕੈਮੀਕਲ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ।

(3) ਦੋਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ।

(4) ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਘਰੇਲੂ ਦੋਸ਼ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਕਾਬਲ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਐਚਸੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਏਐਸਆਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਐਸਪੀ (ਡੀ) ਵਿਜੇ ਸ਼ਰਮਾ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. -6 ਏ.ਐਸ.ਆਈ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-7 ਦੇ ਐਸ.ਆਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਬੰਦ ਕੀਤੇ।

(5) ਜਦੋਂ ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸਤਰਾਸਾ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਝੂਠਾ ਉਲਝਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ :-

“ਮੈਂ ਬੇਕਸੂਰ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵਸੂਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਸਹਿ ਦੋਸ਼ੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਂ ਟਰੱਕ ਨੰ. PB-03E-3531 ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਸੁਖਦੇਵ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਮਾਨਯੋਗ ਹਾਈਕੋਰਟ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਨੰਬਰ 1145 ਤੋਂ 1999 ਲਈ ਇੱਕ

ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਗਰਾਓਂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਉਕਤ ਰਿੱਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਜਗਰਾਓਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਕੇ ਮਾਨਯੋਗ ਹਾਈਕੋਰਟ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਥਾਣਾ ਡੇਹਲੋਂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਗਰਾਓਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਥਾਣਾ ਡੇਹਲੋਂ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ 1 ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ. ਦਾ ਸਥਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਟਰੱਕ ਦਾ ਕੰਡਕਟਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

ਦੋਸ਼ੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

"ਮੈਂ ਬੇਕਸੂਰ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵਸੂਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਂ ਗੱਡੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਡਰਾਈਵਰ ਜਾਂ ਕੰਡਕਟਰ

ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਥਾਣੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਕੇਸ ਝੂਠਾ ਹੈ।"

(6) ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਸਟੇਬਲ-2 ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਡੀਡਬਲਯੂ-1 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ।

(7) ਰਾਜ ਦੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ/ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(8) ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਐਸ.ਐਸ. ਰਾਣਾ, ਸ੍ਰੀ ਜੇ.ਐਸ. ਚਾਹਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੰਜਰੀ ਨਹਿਰੂ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

(9) ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ (ਏ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ

ਉਸ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; (ਅ) ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਦੇਸ਼ੀ ਕਥਿਤ ਵਾਹਨ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਰਾਈਵਰ; (c) ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ; (d) ਇਸਤਗ਼ਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਬੈਗਾਂ ਦਾ ਸੂਚੇਤ ਕਬਜ਼ਾ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸਤਗ਼ਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੁਨਰ: ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1), ਸੂਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਘੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਘਾਤਕ ਹਨ।

(10) ਇਹਨਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੰਜਰੀ ਨਹਿਰੂ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੈਮੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਨਮੂਨੇ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸੀਲ ਹਨ। ਕੈਮੀਕਲ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਰਸੀਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਰਸਲ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪਾਰਸਲ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 35 ਅਤੇ 54 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਦੇ ਸੂਚੇਤ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਨ।

(11) ਰਿ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2) ਵਿੱਚ, ਪੰਜ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ 16 ਬੋਰੀਆਂ ਭੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਕੈਬਿਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:-

“ਸ਼ਬਦ 'ਕਬਜ਼ਾ' ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਲਚਕੀਲਾ ਹੈ। ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਤ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਮਾਲ ਉੱਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੋ ਬੈਗਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਹਿਰਾਸਤ ਜਾਂ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੀ ਵਾਹਨ ਦੇ ਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕੈਬਿਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਾਲ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋ

ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਾਲਕ ਵਜੋਂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਬੇਰੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਲੋਡਿੰਗ ਅਤੇ ਅਨਲੋਡਿੰਗ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ, ਉਹ ਸਹਿ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਅਜੀਬ ਘੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਵਾਹਨ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਕ ਸਖ਼ਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ ਐੱਨ.ਐੱਲ.ਐੱਲ.4 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ, ਸੀ.ਆਰ. P.C ਨੂੰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਭੁੱਕੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬੇਰੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 114 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਭੁੱਕੀ ਸੀ ਜੋ ਵਾਹਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਜਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਬਿਨਾਂ, ਧਾਰਾ 35 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 54 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ

ਭੁੱਕੀ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਇਕ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਪਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।"

(12) ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ: ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (3), ਬੈਂਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 8.250 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਹੈ। ਅਫੀਮ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਪਈ ਸੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੋਵਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਫੀਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਫੀਮ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 35 ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 54 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਧਾਰਾ 313 ਸੀਆਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਧਾਰਾ 35 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 54 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੀਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਧਾਰਾ 35 ਅਤੇ 54 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਣਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

(13) ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਸੰਘਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਵਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਨ। ਭੁੱਕੀ ਦੇ ਬੈਲੇ। ਰੀ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਕੋਲ ਬੈਗਾਂ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਅਤੇ ਕਾਬੂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਤੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕੱਢੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 35 ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 54 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(14) ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਟਰੱਕ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਪੱਖਪਾਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਜਾਂ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਟਰੱਕ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ ਕਿ ਟਰੱਕ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕੌਣ ਸੀ ਅਤੇ ਭੁੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬੇਰੀਆਂ ਕਿੱਥੋਂ ਲਿਜਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

(15) ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.(ਜਾਂਚਕਰਤਾ) ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੋਹਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਉਭਰ

ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ। ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪਾਰਸਲ ਨੂੰ ਰਸਾਇਣਕ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀਲ ਉਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੈਮੀਕਲ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੈਪਲ ਪਾਰਸਲ 5 ਸਤੰਬਰ, 2000 ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਿਕਵਰੀ 2 ਸਤੰਬਰ, 2000 ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੈਪਲ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੈਪਲ ਪਾਰਸਲ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂਚਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ।

(16) Exh ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਝਲਕ. ਡੀ/ਐਲ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਅਸ਼ੋਕ ਪੁਰੀ, ਡੀਐਸਪੀ ਜਗਰਾਉਂ, ਇੰਚਾਰਜ ਸੀਆਈਏ ਸਟਾਫ ਜਗਰਾਉਂ, ਐਸਐਚਓ ਪੀਐਸ ਸਿਟੀ, ਜਗਰਾਉਂ ਅਤੇ ਐਸਐਚਓ ਥਾਣਾ ਸਦਰ, ਜਗਰਾਉਂ ਵਿਰੁੱਧ 1999 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1145 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੋ ਦਾਤਰਾਂ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਛੱਜੇਵਾਲ, ਤਹਿਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ, ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਕਿ ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਬਕਾ D/2 ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦੇ ਸੈਕਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਕਥਿਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਰੂਮ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵਾਰੰਟ ਅਫਸਰ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਥਾਣਾ ਸਦਰ ਜਗਰਾਉਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਬਦਲੇ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵਜੋਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।

(17) ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. (ਜਿਵੇਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੁਪਰਾ) ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ: ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, (4) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, "ਜਦੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਭੌਤਿਕ ਗਵਾਹ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਐਡੀਵਿਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 114 (ਜੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। . ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ

ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(18) ਪਿਛਲੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਿਰਣੇ/ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਰ.ਐਨ.ਆਰ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ